

Brenpartija se vrátila na ostravskou haldu

Věčná opilost a naprostá svoboda, to jsou hlavní milníky skutečného příběhu obětí hospodářské krize ve 30. letech na Ostravsku. Ostravské divadlo Aréna připravilo dramaturgickou osudů těchto svérázných postav, vlastně bezdomovců, které dotvářely osobitý kolorit Ostravy první třetiny minulého století. Hra s názvem Brenpartija, která vznikla na motivy knihy Věnceslava Juřiny Zpráva o státu Halda, má dnes premiéru.

Bezdomovci, tak bychom jim asi říkali dnes. Nebo sociální underground, jak se charakterizovali sami v první třetině minulého století. Žili z toho, co našli nebo ukradli, hrála je halda, kterou vyhlásili za svůj svobodný stát. I Tomáš Baťa je znal. Starosta haldy Ferda Prokop mu totiž adresoval stížnost: vaše reklamní letadlo narušuje náš vzdušný prostor. A svou pozici každoročně obhajoval ve volbách

„Naše obec je, jak všeci vitě, ta nejlepší obec na světě. Maš kde spať, maš co jist, maš co chlastať, tak drž pysk,“ říká jedna z hlavních postav hry Brenpartija. „V novinových zprávách z 30. let, z krize, se o nich dočtete leccos. V té literatuře mají třeba změněná jména, ale skutečně to jádro je reálné,“ vysvětluje pozadí hry její autor a dramaturg Tomáš Vůjtek.

Reálné, i když těžko uvěřitelné, je i množství alkoholu, které zkonsumovali. Říkali mu bren a dokud je nazabil, pomáhal na vše – na zimu, na hlad i na smutek. „Ostrava byla městem s absolutně největší konzumací alkoholu v Rakousku-Uhersku, i ta Stodolní ulice už byla slavná, takže je to tradice,“ říká režisér hry Janusz Klimsza.

Skutečný Ferda Prokop obýval se skutečnou Brenpartijou haldu v Ostravě-Hrabůvce. Podle dobových zpráv je měli dokonce natočit pražští filmaři, filmový materiál se ale zatím v žádném archivu nepodařilo objevit. Ožívají ale na prknech divadla Aréna – a představení je už nadlouho dopředu beznadějně vyprodáno.

ukázkou z připravované divadelní inscenace Brenpartija zahrála komorní scéna Aréna v polovině října v rozlehlém prostoru plynojemu v areálu vítkovických železáren. S podtitulem Scény ze struskové haldy byla Brenpartija uvedena také jako opera na letošním festivalu Janáčkova máje. Svérázný hudební počín o brenpartácích, brenařích nebo také haldařích - bezdomovcích, kteří na počátku minulého století žili na stále prohořívající struskové haldě - si premiéru odbyl v prostředí průmyslového areálu vysokých pecí vítkovických železáren.

Zdroj: ČT24, 31. října 2009

Každý synek z Brenpartije...

...nič nerobí, enem pije!

A tak ničí bakterie, a tím pádem věčně žije!

Další jedinečný zážitek z ostravského výletu – opět v Komorní scéně Aréna – z inscenace hry Tomáše Vůjtky Brenpartija. Inscenace o tulácích žijících na struskových haldách a v ostravštině – tedy v lašském nářečí. Pro Pražana je velmi obtížné porozumět, ale jde to, a rozhodně je dialekt (rozostřován záměrnou ledabylostí ve výslovnosti) nezbytně nutný, protože utváří autenticitu místa.

A to naprosto věrohodnou a silnou. A pak také téma je bližší Ostravě a okolí, respektive hutním oblastem (doporučuji navštívit před představením Dolní Vítkovice, velmi praktické). Nicméně to nebrání v přijetí tématu – historického, ale vlastně i současného. Navíc – program k inscenaci dostatečně připraví diváka nejenom slovníčkem několika klíčových pojmů.

Mám ráda divadlo, které si uvědomuje, že je divadlem na něž se divák dívá. Režisér Janusz Klimesza (podobně jako Kempinsky v Top dogs) pracuje s antiiluzivností a interaguje s divákem tak, že to není nucené a trapné. Divák je přirozeně vtažen do děje a on i herci vědí, že tu nejde o realitu. Divadlo, které vede s divákem dialog, je jeho rovnocenným partnerem. A zprostředkovává tak silný a komplexní zážitek. Ještě jeden ostravský postřeh – Komorní scéna Aréna má velmi silný a sehraný soubor. V každé inscenaci na sebe herci aktivně reaguji, všichni hrají naplno, aniž by si rvali nitra, zvládají více poloh, neopakují se.

Ostrava jede!

Autor: Nicola Škvarová, psáno z reprízy 26. února 2016, publikováno 28. února 2016

Brenpartija aneb Zpráva o státu Halda

Ostravské divadlo Komorní scéna Aréna uvedlo v sobotu 31. října světovou premiéru hry s názvem Brenpartija. Text na motivy prózy Věnceslava Juřiny napsal ostravský dramatik Tomáš Vůjtek, který je zároveň dramaturgem inscenace. Scénu a kostýmy navrhla Marta Rozkopfová, hudba je dílem Ladislava Georgieva a režie se ujal Janusz Klimsza. Na s napětím očekávané premiéře byl taky náš spolupracovník divadelní kritik a publicista Ladislav Vrchovský.

Genius loci, neboli duch místa. V historii ostravského divadla je to prvek zdárně využívaný zejména při zobrazování charakteristických jevů a rázovitých místních lidí, a při jevištním využívání místního dialektu. A právě to všechno se stalo základem inscenace hry Brenpartija v komorní scéně Aréna. V době na přelomu 19. a 20. století žilo na předměstí Ostravy, pod struskovou haldou mezi Vítkovicemi a Kunčičkami, přes dvě stě tuláků, podobných dnešním bezdomovcům. Ostravský novinář, básník i prozaik Věnceslav Juřina v díle nazvaném Brenpartija aneb Zpráva o státu Halda chtěl připomenout jejich život, kousek této staré Ostravy, ten neopakovatelný kolorit spojený s těžbou uhlí a výrobou oceli a vytvářený lidmi žijícími v prostředí hutí a dolů, který se nenávratně vytrácí.

Brenpartáci dostali jméno podle toho, že pili denaturovaný líh, v Ostravě nazývaný bren. Byli to ti nejbídnější lidé, kteří, aby vůbec přežili, se snažili vytvořit jakési společenství, honosně nazývané stát Halda. Volili vlastního starostu i radní, pořádali na haldě i kabarety, a byli jakousi karikaturou státu. Při oslavách 1. máje táhli v průvodu městem k ostravské radnici, kde od představitelů samosprávy dostávali žebračky a milodary. Měli i svoji hymnu se slovy: "Každý synek z Brenpartije nic něrobi, enem pije." Tomáš Vůjtek se ve své dramatizaci bohužel příliš soustředil na důsledky konzumace jedovatého alkoholu a na stinné stránky života brenpartáků. Inscenace tím získala zejména v první půli znaky monotónnosti. Před očima diváka se sice pohybují velmi rázovité postavičky, které pronášejí bonmoty aspirující na okřídlená rčení, např. když žena oslovená mužem odpovídá slovy " Pane, ja vam nědam, bo vas něznam...", nebo óda na špínu "...kdo se umyva, teho ubyva...", ale Věnceslav Juřina píše i o kráse a kouzlu života na haldě, o vzájemné pomoci a solidaritě, kvůli které Brenpartáci žili v komunitě. Bohužel tyto motivy se v inscenaci téměř neobjevují, ba dokonce některé situace jsou podávány zkresleně (např. léčba nemocného).

Režisér Janusz Klimsza, který vytvořil i postavu dobrosrdečného a filozofujícího žebráka Švendy, přičemž svým hereckým výkonem zastínil všechny ostatní účinkující, vychází z osobní znalosti prostředí i místního jazyka. V jeho podání se před očima diváka rozprostírá jevištní báseň, obraz, který se však od samého začátku potýká s absencí silného příběhu. Přes všechny nedostatky předlohy ovšem přináší inscenace velmi silný divácký zážitek, a to hlavně díky scénografii Marty Rozkopfové a hereckým výkonům Dany Fialkové v postavě utěšitelky Majdaleny, a Aleny Sasíkové-Polarczyk, která zosobnila stárnoucí Vefu, usilující o přízeň mladého Vency, (toho velmi dobře hraje Michal Čapka). Výborný je René Šmotek v roli strážníka. Josef Kaluža hraje starostu Ferdu Prokopa spíše jako rádoby autoritu, než by skutečnou autoritou na jevišti byl. Další herci (Vladislav Georgiev jako Franta Vyvial, Albert Čuba coby Jozef,) se většinou s groteskní nadsázkou snaží předvádět hlavně účinky alkoholu na lidský organizmus, a tak jen Marek Cisovský jako po lásce toužící Lojza Bujok či Pavel Cisovský v roli padlého kněze, panačka Škuty, hledají i hlubší roviny svých postav. Smrt situovaná do rudého obrazu v pozadí, posazená na sud a čepující bren, je v podání Terezy Cisovské silným ozvláštňujícím celku (poněkud zavádějící jsou však prvky kostýmu odkazující v jednotlivostech na hanácký kraj).

Brenpartija zcela jistě získá ocenění z řad diváků i odborné kritiky. Nelze se však ubránit dojmu, že z textu prózy Věnceslava Juřiny se dalo vytěžit více.

Autor: Ladislav Vrchovský, Český rozhlas Vltava – pořad Mozaika, publikováno: 5 listopadu 2009

Každy synek z Brenpartije – nic nierobi, enem pije

Inscenace Komorní scény Aréna v Ostravě Brenpartija rozvíjí příběhy několika vandráků, kteří si uvědoměle založí vlastní obec na haldách odpadu ostravského průmyslu. Ve 20. letech minulého století ještě hornická metropole hovořila několika dialekty, které tvoří z inscenace pravou lahůdku. Znamého blázna Švendu, jenž chodí do Haldy informovat chachary o dění na druhém břehu Ostravice, skvěle uchopil režisér inscenace Janusz Klimsza.

Soubor Arény si barvitě postavičky z okraje společnosti náležitě užívá, takže divák sympatizuje s jejich jednáním, které se točí kolem snahy o zajištění základních životních potřeb. Starostlivý starosta Ferda Prokop (Josef Kaluža) autoritativně organizuje skupinu notoriků a zkrachovalých existencí, kterou zdobí „nejstarší kurva Ostravy“ Majdalena (Dana Fialková). Za scénou (spolu s kostýmy vytvořila Marta Roszkopfová) trůní pletivem oddělena rudá a krutá sexy smrtka Barbora (Tereza Cisovská).

Všudypřítomnost smrti vyvolává úzkost v Brenpartiji (krom výše jmenovaných ji tvoří Vladislav Georgiev, Albert Čuba, Pavel a Marek Cisovští), kterou chachaři zahání ještě divočejším pitím všeho co teče, včetně denaturovaného lihu nebo snahou o intimní sblížení s Majdalenou. Cikána Vencu (Michal Čapka) strach zažene do pohodlí rodinného života s proradnou a vypočítavou panskou služkou Vefou (Alena Sasínová-Polarczyk). Kajícně se vrátí do lůna brenpartije, která si s ničím hlavu neláme a dokáže se navzdory bídě královsky bavit. Tančit, zpívat a muzicírovat (hudba Vladislav Georgiev) a dokonce hrát velmi kontaktní divadlo.

Autor dramaturgie románu Věnceslava Juřiny SPRÁVA O STÁTĚ HALDA, dramaturg Tomáš Vůjtek vystihl nosná témata předlohy. Aktuálnost inscenace dokazuje mimořádný zájem ostravských diváků. Tvůrčí tým se výběrem a zpracováním tohoto titulu trefil do černého. Inscenace nabízí mnoho povedených hereckých krací, které přiblíží barvitost Ostravy i publiku hovořícímu obecnou češtinou.

Autor: Doubravka Krautschneiderová, 15. března 2010, www.scena.cz

Komorní scéna Aréna v Ostravě: Brenpartija

Po několikaleté odmlce se na repertoár ostravské Komorní scény Arény dostala na kost regionální hra. Od dob Lipusovy nezapomenutelné Průběžné O(s)travy krve (derniérované po desetiletém uvádění v roce 2004) se sice v severomoravských divadlech inscenace věnované tamějšímu kraji objevují poměrně hojně (Z deníku Ostravaka, Bezruč?!., Těšínské niebo aj.), zkušený arénovský soubor se však své další příležitosti dočkal teprve nedávno. Dal mu ji svou novou hrou dramaturg Tomáš Vůjtek.

Při psaní textu s magickým názvem Brenpartija se Vůjtek opřel především o „národopisnou“ prózu Věnceslava Juřiny Zpráva o státu Halda. Inspirován tímto ošlehaným ostravským autorem píšícím o ještě ošlehanějších lidech se Vůjtek zaměřil na vyličení života moravskoslezských bezdomovců obývajících zpustošená místa kolem tzv. hald (uměle vytvořených hlušinových kopců a vrchů, jež jsou vedlejším produktem důlní těžby). Předkládá drobnokresbu tvrdých a zároveň svérázně citlivých lidí, již se z různých důvodů propadli na společenské dno a setkali se na periferii. V několika desítkách žánrových obrázků a mikropříběhů představuje nezáviděníhodný, avšak svým způsobem romantický život několika „podezřelých individuí“.

V hereckém ztělesnění těchto živlů excelovala mužská část arénovského souboru. Protagonistům se podařilo odkoukat rázovitost typů, jež se – jak mohu potvrdit – dodnes pohybují v příslušných lokalitách, a vytvořit tak nezaměnitelné figurky vzbuzující soucit i sympatie. Ferda Prokop (Josef Kaluža), Franta Vyvial (Vladislav Georgiev), Jozef (Albert Čuba), Lojza Bujok (Marek Cisořský), Venca (Michal Čapka), Škuta (Pavel Cisořský j. h.) sice dvakrát moudrosti nepobrali a pro nějaký ten přestupek či hříšek nejdou daleko, zato jsou ale lidmi ryzími, nepřetvařujícími se a pro svou lásku ke svobodě svým způsobem také obdivuhodnými.

Sociální začlenění (resp. nezačlenění) hrdinů je čitelné už z jejich kostýmů (Marta Rozskopfová). Ty podtrhují evidentní zaměření inscenátorů na člověčinu v nich – každý z protagonistů ze svých ošuntělých, nesourodě poskládaných šatů doslova září. Jednotlivé postavy jsou výrazně poznamenány i fyziognomicky a pohybově – mnoho z nich trpí stařeckými neduhy – bolí je zuby, kašlou (doslova chrchlají), zasekávají se jim údy, kulhají (hluboko shrbený se o holi belhá i potutelný prolog a veršující glosátor děje Švenda v podání režiséra inscenace Janusze Klimszy).

Máš co jíst – máš, máš kde spát – máš, máš co chlastat – máš, tak drž pysk.

Chlapi, kteří po hektolitrech popíjejí malinovkou obarvený denaturovaný líh (nazývaný hubičková či bren), jsou – navzdory svým nekonformním povahám – podivuhodně svorní a loajální ke svému „státu Halda“. Vytvořili si dokonce jeho organizaci s voleným zastupitelstvem v čele se starostou Ferdou, jenž vládne v duchu své všeobjímající teze (pronášené samozřejmě důsledně krátce a s patřičným důrazem na předposlední slabice): Máš co jíst – máš, máš kde spát – máš, máš co chlastat – máš, tak drž pysk. Starosta si mezi svými soupeřícími dokáže vydobýt potřebnou autoritu; v této pozici je Josef Kaluža díky své urostlé postavě, mužnému zevnějšku a silnému hlasu velmi přesvědčivý.

Apel a atak vůči publiku není nikterak násilný a v kontextu hry vůbec ne zbytečný; stává se dalším prostředkem, jenž nám hlouběji odhaluje bezprostřednost, spontánnost a živelnost zobrazovaných postav.

První půle představení má větší spád. Herci se v duchu temperamentu svých postav doslova vrhnou na obecenstvo, které adresně berou do hry – několikrát osloví jednotlivce a nabídnou mu lahvinku šnapsu nebo uzeniny; při jevištní prezentaci svého „národního divadla Halda“ dokonce přímo vytáhnou diváka na scénu, kde mu nabídnou privilegované lože v podobě starého křesla a na chvíli jej zapojí do akce. Apel a atak vůči publiku není nikterak násilný a v kontextu hry vůbec ne zbytečný; stává se dalším prostředkem, jenž nám hlouběji odhaluje bezprostřednost, spontánnost a živelnost zobrazovaných postav. K výrazným rekvizitám patří plechový barel, který je využíván jako extravagantní „spacák“ (ve vtipném výstupu obcování s přestárlou prostitutkou Majdalenou se do něj kupodivu vměstnají dokonce tři osoby), jako stupínek pro starostovy promluvy k davu či prozaicky jako lavička. Funguje tak v téměř idylicky komponovaném exteriéru pod elektrickým vedením vinoucím se mezi žloutnoucími stromy (scénografie Marty Rozskopfové).

Funkce i pojetí Venci a Vefy zůstávají pouze komediální a epizodické. Nahlížením do soužití tohoto páru se hlavní linie osudů bezdomovecké party dočasně přestřihává, přičemž přeryvy jsou poměrně ostré. Brenpartáci už nejsou v druhé polovině inscenace tak jiskřivě rozjívání jako na jejím začátku.

Děni po přestávce je o poznání pomalejší a pochmurnější. Větší prostor je věnován procesu usazování nenechavého cikána Venci v domácnosti dobrácké Vefy (Alena Sasínová-Polarczyk), pro jejíž skrovný příbytek v dělnické kolonii je vyčleněna levá část jeviště se stolem, postelí a nepřehlédnutelným obrazem Panny Marie. Otázkou je, zda této dvojici není věnováno až příliš místa a času, neboť funkce i pojetí Venci a Vefy zůstávají pouze komediální a epizodické. Nahlížením do soužití tohoto páru se hlavní linie osudů bezdomovecké party dočasně přestřihává, přičemž přeryvy jsou poměrně ostré. Brenpartáci už nejsou v těchto pasážích tak jiskřivě rozjívání jako na začátku, decimuje je totiž kosa Zubaté Barbory, metaforické smrti, která je na jevišti personifikována dívkou v lidovém kroji krvavé barvy (Tereza Cisořská). Tato postava, která doposud stála v pozadí a ze svého sudu pouze nalévala žádaný alkohol, se čím dál tím dravěji zapojuje do dění a zatěžuje životy sešlých mužů (někdy až příliš polopatisticky a efektně si sedá za krk jednotlivým postavám, které se pod její vahou hrouť, či jako vyvržená tekoucí rozžhavená struska zavaluje a přikrývá neuprchnuvší nešťastníky). Zubaté Barboře také patří mrazivá poslední slova inscenace, která pronáší přímo do publika – v nich jako smrt potměšile předpokládá, že se „s námi nevidí naposled“.

Inscenace bude zřejmě hlasitěji a srozumitelněji promlouvat k domácím divákům, přespólní asi budou muset vynaložit mnohem větší úsilí, aby pochopili některé krajově specifické nuance a porozuměli českopolskému dialektu, ve kterém se hraje (což mi potvrdilo srovnání reakcí publika řadového představení s poněkud chladnější odezvou provedení před „importovanými“ diváky festivalu Ostravar). Brenpatija je však rozhodně inscenací s nezapomenutelnou barvou, chutí i vůní a má perspektivu se podobně jako Průběžná O(s)trava krve udržet na repertoáru vícero let.

Autor: Marek Lollok, psáno z reprízy v rámci festivalu Ost-ra-var, publikováno 16. března 2010, www.nekultura.cz